

P. Szabó Dénes

Sorsokból épült város

Juhász Tibor: Salgó blues

Ha a *Salgó blues* című kisregény első lapjain nem szerepelne egy fotó a huszonhat éves szerzőről, az olvasó azt hihetné, a könyvet egy legalább a negyvenes éveiben járó, sokat tapasztalt szerző írta. Merthogy Juhász Tibor olyan érzékkel és olyan részletes tárgyi tudással mutatja be szülővárosát, annak lakóit és múltját, mintha nem is 1992-ben született volna, hanem a hetvenes években, amikor Salgótarjánt még Kismoszkvaként emlegették az országban. Juhász novellaregénye ugyanis sorra járja be a város jellegzetes és egyben kultikus helyeit, úgymint a kolduspalotákat, az acélgyárat, a tizenkét tömbből álló Napsugár lakótelepet, a Kistarján út emeleteseit, a Salgó utat, és kiemelt helyszínként a Kék Acél nevű sörözőt, és mutatja be azok tipikus és rendhagyó szereplőit. S bár a történet a jelenben játszódik, a múlt emlékei minden novellában folyamatosan jelen vannak, mintegy beárnyékolva az „itt és most” történéseit. Éppen ezért a *Salgó blues* szereplői egytől egyig a múltjuk foglyai, jövőbeli lehetőségeik erősen lehatároltak. Juhász mégsem ítélkezik felettük, hanem egy szociográfus elszántságával tudósít helyzetükről.

Persze a fiatal szerző tisztában van vele, hogy a valóságról – jelen esetben a társadalmi valóságról – tudósítani korántsem egyszerű feladat, az okfeltárás és történések lényegének megragadása sohasem lehet teljes körű. Épp ezért kezdi kisregényét egy Mészöly-idézettel. Az *atléta halálából*: „Aki sosem írt, csak élt, azt könnyen megtéveszthetik az ilyen kikötések: azt hiheti, hogy ami az ujjbegyében, az mindjárt a papíron is. Én nem áltozom magam.” Novellaregény révén az egyes fejezetek egy-egy apróbb történést vagy múltbéli történetet mutatnak be, melyből kaleidoszkópszerűen épül fel egy kép Salgótarjánról mind térben és időben. Juhász ügyel arra, hogy minden kimondott szó, mozdulat és tárgy akarva-akaratlanul tudósítson egy érzésről, így a regényben sehol egy felesleges történet, a környezet és az emberek halkán, de szakadatlanul mesélnek: „Három ajtó nyílt az előszobából. Az első zárva volt, utána fogások következtek, szatyrok, kabátok, pulóverek lógtak rajtuk. A parkettán szétdobált cipők, táskák, kötszerek.”

Más esetekben viszont Juhász szinte csak leír, rögzíti a tényeket, de azok mégis beszédesen mutatnak be egy emberi sorsot vagy létállapotot: „Egy öregasszony lakik a szemben lévő lakásban, Sára néni. Zárkózott, de Ferivel mindig kijöttek. A férfi felfúrta neki a polcokat, megszerelte a csapat, cserébe Sára néni hozott neki meg Margitnak ezt-azt a piacról.” A felsorolások viszont olykor kifejezetten dinamikus és drámai képsorokat mutatnak be: „Többször is betörték hozzá, legutóbb tavaly nyáron, elvitték a tévéjét meg a feszületet a falról, aztán szétszórták a ruhákat és az evőeszközöket a nagyobb szoba szőnyegén, mintha kerestek volna valamit.” Az erőszak képei és az erőszak kitörésének lehetősége az egész kötetet végigkíséri, így teremtve szorongató hangulatot a műnek. A brutalitás azonban vagy fenyegetés formájában, a fizikai atrocitás megtörténte nélkül zajlik le, vagy egy múltbéli esemény felidézéseként. A több novellában is visszatérő Ágyas Janiról például a következőt tudjuk meg: „Akkor sem

szólt semmit, amikor Márk egy vascsövet szorongatva rontott be a kocsnába, és ordibálni kezdett, hogy ha még egyszer Pirostra nézel, ezzel a rúddal verem ki a fejedből az agyad.” Az erőszak képeinek felvillantásával Juhász érzékletesen jelzi a város mindennapjai mögött rejlő indulatokat, a szereplők között feszülő lezáratlan és feldolgozatlan konfliktusokat.

A Salgó blues jelenében viszont elmaradnak a drámai tetőpontok, a konfliktusok betetőzése mindig a múltban történik, de annál pontosabban tudósít Juhász a következményekről. A *Kék Acél* című novellában például egy Barna nevű öregembert ismerünk meg közelebbről, amint járókerettel indul el a címbéli talponállóba. Juhász katalógusszerűen listázza életének történéseit – Barna robbantómesterként dolgozott, a felesége zsarnok volt, fiai hajón dolgoztak, a szülők később váltak, az asszony Pestre, Barna Salgótarjánba költözött –, majd rögtön „visszatér” a jelenbe, hogy megmutassa Barna kilátástalan élethelyzetét és leromlott egészségi állapotát. Betérve a Kék Acél nevű sörözőbe, a nyugdíjas a Feri nevű ismerősével találkozik, aki arra kéri az idős urat, hogy nézzen fel vele a lakására. Feri életéről ezúttal nem tudunk meg semmit, de otthonába érve a rendezetlen szobák, a szétdobált tárgyak és az ágyon heverő feleség jelzik egy tragédia bekövetkezését.

Juhász rövid, zárt novellái önmagukban is megállják a helyüket, de együttesen egy töredékes, mégis erős atmoszférájú képet nyújtanak Salgótarjánról. A város történetét különösen a *Kismoszkva* és a *Múltaknák* című novellák idézik meg, előbbiben egy, a Sirilla Bútorgyárban dolgozó Sanyó, utóbbiban két bányász életéből ismerünk meg jeleneteket, sőt a *Múltaknák*ból az is kiderül, hogy nem áll fényes jövő a város előtt, ugyanis „Salgótarján alá van aknázva, csak idő kérdése, és beszakadnak a vájatok”. Az atmoszféra azonban nem csak konkrét, helytörténethez köthető töredékekből születik meg, s mert a szerző behatóan ismeri szülővárosának összes terét, szegletét, hanem mert szereplőihöz kellő empátiával viszonyul. Különösen az *Éva* című novellája remek példa erre, melyben az elbeszélő egy idős nőnek segít szatyrokat cipelni a lakásáig, majd másnap egy cukrászdában rögzíti diktafonon az életét. A nő készségesen válaszol, kiderül, hogy „tizenkét éve laknak itt, elvált, a Sirilla Bútorgyárban dolgozik, három gyereke van”, majd szóba kerül a volt férj, a válás mint fordulópont, és a tényekből lassan egy sors sejlik fel.

Ugyancsak érdekes párba állítani az *Éva* című novellát a kötet utolsó, *Helytörténet* című önreflexív szövegével, melyben az elbeszélő egy, a Kék Acélban üldögélő ismeretlen nőt figyel meg, majd írja meg gondolatban a hölgy kitalált történetét. Felvázolja, hogyha odamenne hozzá, elbeszélgetne vele, és netán novellát írna róla, majd a honoráriumot neki adná, hogyan folytatódna a nő élete. Majd ezután Juhász továbbszövi a fiktív történetet: elnevezi a nőt Vicanak, saját múltat és családi hátteret teremt neki. Az ismeretlen nő, „Vica” így élővé válik, vagyis ugyanolyan szereplővé, mint a többi novellában Barna, Feri, Ágyas Jani és a többiek, akik immár nemcsak a valóságban, de fiktív módon is „léteznek”. Az utolsó fejezet önreflexív játékaival így Juhász egy mélyebb igazságra is rátapint, nevezetesen arra, hogy az emberi életek, narratívák milyen lehetséges, olykor hasonló mintázatok szerint zajlanak le. Vagyis kellően érzékelteti, hogy bármelyik személy, – legyen az egy bányász, nyugdíjas vagy egy családanya – önálló hőse saját drámájának.

Erről szól halkán, de magabiztosan a *Salgó blues*.

(*Scolar Kiadó, 2018*)